

Zarándokvonaton

Barna Gábor, a Szegedi Tudományegyetem (SZTE) tanára a Vatikáni Rádió számára írt összefoglalót a Különvonaton–A vasút szerepe a vallási életben és a turizmusban című kötetről, amely a zarándoklás egyik újfajta, alig százéves formáját, a vonatos zarándoklatok történetét mutatja be.

Idén, 2018-ban ismét indít zarándokvonatot a MÁV-START Csíksomlyóra és Czestochowába. Elindul egy új járat is, amelynek úti célja a bosznia-hercegovinai Medugorje. Ez is jelzi, hogy a vonatos zarándoklatok népszerűvé váltak, sokakat vonzanak. Ezeket a magyar zarándokvonatokat két évtizede ismerjük. De mit tudunk a múltjukról, és miért olyan népszerűek?

A zarándoklatoknak minden időben megvolt a korhoz kötött sajátos formája. A középkorban inkább a távoli helyekre tartó, egyéni és kiscsoportos gyalogos zarándoklatok voltak jellemzőek. A barokk létrehozta a regionális kegyhelyek sűrűbb hálózatát, ahová elsősorban plébániai közösségek tagjaiként zarándokoltak a hívek. Bár ennek népszerűsége a 20. század utolsó harmadáig tartott, a vasút 19. századi megjelenése itthon és szerte Európában új szintet hozott a zarándoklatok világába. Kitalálták a szervezett, csoportos utazást, a különvonatot, ami időben lerövidítette, olcsóbbá tette a búcsújárást is.

A napokban jelent meg az MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport könyvsorozatában a Különvonaton – A vasút szerepe a vallási életben és a turizmusban című kötet, amely a hasonló címmel rendezett konferencia előadásainak anyagát tartalmazza.

Angliában rendezték az első vasúti társasutazást 1841-ben. Ez kirándulóvonat volt, csakúgy, mint a Budáról Triesztbe szervezett szerelvény 1862-ben. Ezzel párhuzamosan pedig a 19. század utolsó harmadában sorra indultak a különvonatok Rómába, főleg a szentévekben, illetőleg az akkor új kegyhelyre, Lourdes-ba és a magyar nemzeti kegyhelynek számító Mariazellbe. Ezek voltak a 19–20. század fordulóján a magyarok által kedvelt úti célok, ahová most már nemcsak papjaink, főpapjaink és szerzeteseink, a tehetős polgárok, hanem az egyszerű emberek is eljutottak, hiszen az út megfizethető volt. Idősek, gyerekek, sőt – Mária közbenjárására gyógyulást remélvén – betegek is útra keltek. Eleinte menetrend szerinti vonatokkal utaztak, később utazási irodák vállalták magukra a szervezést. Így jutott el a jászladányi parasztember, Orosz István 1871-ben Mariazellbe, majd 1894-ben Rómába és Loretóba. A kunszentmártoni ifj. Dósa József káplán XIII. Leó pápa püspökké szentelésének 50. jubileuma alkalmából 1893. február második felében egy világi hívekből és papokból álló csoporttal zarándokolt Rómába. Hazatérve a szervezők gyakran fényképes albumokban tették közzé úti élményeiket. Ezeket az utakat nemzeti zarándoklatoknak, magyar zarándoklatoknak nevezték.

FOTÓ: PINTI ATTILA

A zarándoklatoknak minden időben megvolt a korhoz kötött sajátos formája

dokutaknak, magyar zarándoklatoknak nevezték.

Nem csak külföldre indultak azonban zarándokvonatok, népszerűek voltak a belföldiek is. Számos különvonatot szerveztek az 1920-as évektől Mátraverebély-Szentkútra, Máriabesnyőre, Sümegre és más kegyhelyekre. Sajátos zarándoklatnak tekinthető 1938-ban, a Szent István-emlékévben, a Szent Jobb országjárása, az úgynevezett Aranyvonat országos zarándoklata. A MÁV rendkívüli kedvezményeket biztosított a nagylétszámú zarándokcsoportoknak.

Egyes utazási irodák – különösen az ezredforduló után – különvonatokat indítottak és indítanak főleg a határainkon túli kegyhelyekre.

Ez volt a helyzet a második világháborúig. Ezt követően azonban az egyház- és vallásellenes évtizedek nem kedveztek a hit nyilvános megvallásának, a csoportos búcsújárásnak.

Az 1990-es rendszerváltás hozott fordulatot. Egyes utazási irodák – különösen az ezredforduló után – különvonatokat indítottak és indítanak főleg a határainkon túli kegyhelyekre. A Bu dapest és Csíksomlyó között közlekedő Csíksomlyó Expressz–Székely Gyors Össz nemzeti Zarándokvonat utasai részt vesznek a csíksomlyói pünkösdi búcsún. A pálosok lelki vezetésével indult 2013 júniusában a Fekete Madonna Zarándokvonat Czestochowába. 2013. szeptember végén járt különvonat Mariazellben, Nagy Lajos király zelli zarándoklatának 650. évfordulóján. A csíksomlyói

és a czestochowai út százak és ezrek részvételével évről évre ismétlődik. Honnan fakad ez a népszerűség?

Az utakon való részvétel indítékaik között fontos a magyar történelmi tudat, a keresztény összetartozás érzése mellett a vasút iránti nosztalgia is. A zarándokút tartalma összetett: a vallási motiváció mellett a magyar identitás és a történelmi összetartozás erősítése, valamint a természeti és kulturális értékek megtekintése is szerepet kap. Hívó szóként szerepel a „magyar együvé tartozás felemelő érzése, a gyönyörű tájak látványa”. Az út során a vallási tartalmak olykor csak a keretet adják, a történelmi és művészettörténelmi értékek hordozóiként jelennek meg. Hogy lesz ebből „lelki megújulás”, ahogy az utazási irodák hirdetik?

Amíg a hagyományos, plébániai keretek között szervezett zarándokutak esetében rokonok, ismerősök, szomszédok keltek útra, addig a mai zarándokvona tokon idegenek kerülnek egy csoportba. Őket a napokig tartó zarándokút közös élménye köti össze. A jól szervezett közös imádság, az úti fáradalmak és egymás esendőségének közös és türelmes elviselése, a sok együtt átélt élmény, a sok természeti és kulturális érték közös befogadása az idegenekből igazi „élményközösséget” formálhat. Ez pedig megerősítő erővel bír. Látni, megtapasztalni, hogy mások is, százak és ezrek hasonlóan gondolkodnak, éreznek, hasonlóan élnek meg kötődésüket a magyar és az európai múlthoz, más európai népekhez, embertársaikhoz és mindennek előtt Istenhez. Ezért vonzanak sokakat ma is a zarándokvonatok.

BARNA GÁBOR

A szerző egyetemi tanár, néprajzkutató

A hóembertől a melles istenig

SOMOGYI BOTOND

Március végén még nagyban gyűrtük a hóembert a gyerekekkel, merthogy a tél későn köszöntött be mifelénk. Április elejére ugyan elolvadt a hó, de én újból a hóemberrel találtam magam szembe – a sajtóban. Olvastam, hogy Angliában igencsak megosztja az embereket a hóember. Vagyis inkább annak elnevezése. Ugyanis angolul a hóember snowman, hó(snow) ember(man). Akárcsak a magyar nyelvben. Csak hogy amíg nálunk ebben senki nem lát megbotránkoztatót, addig Nyugaton már mindent a politikai korrektség határoz meg. Még véletlenül sem szabad antifeministának vagy például diszkriminatívnek lenni. Márpedig a hóember diszkriminatív, mivel az angol man szó nemcsak embert jelent, hanem férfit is, tehát a hóember valójában hóférfi. Ezért javasolják, hogy ezentúl a hóember ne legyen snowman (és ne legyen snowwoman, azaz hónő sem), hanem inkább snowpeople, azaz hónép.

Mielőtt egyesek azt gondolnák, hogy mindezt viccből írom, mindenkinek ki kell ábrándítanom: ez a kőkemény valóság. Mint ahogy az is, hogy Londonban – elméletileg az angol etikett és udvariasság egykori fellegvárában – a metróban már nem üdvözlök hagyományosan az utasokat: tisztelt hölgyeim és uraim! Mert mi van azokkal, akik sem ide, sem oda nem tartoznak: a transzneműekkel meg a többiekkel? Azokat nem szabad ám megkülönböztetni, megalázni, kihagyni a felsorolásból! A metró-társaság tehát felsőbb utasításra áttért a következő megszólításra: tisztelt utasaink!

Igen, ez a valóság. És csupán két példát mondtam a sok százból és ezerből, amely a nyugati társadalmat foglalkoztatja – komolyan. Biztos ezért tiltották be egyes belgiumi óvodákban a kislányoknak a rózsaszín, a fiúknak a világoskék szín viselését. Az indoklás szerint nem szabad már kicsi kortól kezdve megtanítani nekik a lányok és fiúk közti különbséget: ők maguknak kell eldönteniük felnőtt korukban, milyen neműek akarnak lenni.

A szomorú azonban nem ez. Pontosabban nem csak ez. Hanem inkább az, hogy ebbe az örült liberális agymenésbe sok helyen az egyház is bekapcsolódott. Nem arról beszélek, hogy tavaly ősszel egy svédországi saját neméhez vonzódo evangélikus esperesnő – aki lelkesztársnőjével él házasságban! – levétette a templomáról a keresztet a bevándorló muzulmánok érzékenységére való tekintettel. Nem erről az önfeladó, saját

magunkat szembekepő, keresztienységünket lábbal tipró hozzáállásról, hanem arról, hogy egyházi fórumokon is aberrált dolgokat találnak ki: teológiailag, dogmatikailag elképesztő elméleteket próbálnak ráerőltetni az egyházra. Éppen maga az egyház.

Lássuk, miről van szó. A svéd lutheránus egyház arra ösztönzi papságát, hogy amikor Istenre hivatkozik, kerülje „Ürként” vagy „férfiként” emlegetni. A washingtoni episzkopális egyház kormányzó testülete támogatja a transzgenderizmust, ugyanakkor semleges neművé nyilvánítja az Atyát és a Fiút. Az imakönyvekből eltávolítja a himnemekre vonatkozó összes utalást, mert Linda Calkins lelkipásztornó – az Úr és Egyszülöttje doktrínás kasztrálását célzó határozati javaslat előterjesztője – szerint Jahve egyik öszövétségi héber elnevezése, az El Soddáj valójában azt jelenti, „melles Isten”.

De hogy visszakanyarodjunk Angliába: a Canterbury Szent Péter metodista templomban tavaly ősszel beiktatták az első transznemű lelkipásztort, aki családostan, de 46 évesen nemváltoztató műtéten esett át. Azt talán már nem is érdemes megemlíteni, hogy az egyik glasgow-i (ez ugyebár már Skócia) episzkopális templomban odáig fokozták a toleranciát, hogy felolvasták a Korán egyik versét, amelyben ez áll: Jézus Krisztus nem Isten fia. A számunkra hihetlenebbnél hihetlenebb példákat pedig még hosszan lehetne sorolni.

Pünkösöd idején a Szentlélek kitöltetését várjuk: azt, hogy Isten Lelke újítsa meg életünket, örömmel töltse be szívünket. De lehetőség most arra is, hogy imádkozzunk a keresztény egyház megmaradásáért.

Nos, ha mindezeket jól megemésztjük (lehet-e egyáltalán?), akkor Sodoma és Gomora juthat eszünkbe. De legalábbis azok az idők, amelyekben Pál apostol a közösségeket tévútra vezetett és azokat megosztó tévtanítókra hívta fel a gyülekezetek figyelmét.

Pünkösöd idején a Szentlélek kitöltetését várjuk: azt, hogy Isten Lelke újítsa meg életünket, örömmel töltse be szívünket. De lehetőség most arra is, hogy imádkozzunk a keresztény egyház megmaradásáért, a keskeny útra való téréséért. Azért, hogy magyar történelmi egyházaink konzervatív, hagyományőrző, értékteremtő munkája maradjon meg a továbbiakban is erdélyi népünk megmaradása érdekében. És lehetőség arra is, hogy imádkozzunk az ige mindenkori hirdetéséért, a Szentírás alapuló hitvallásaink tisztaságáért.